

بِسْمِ تَعَالَى

موضوع تحقیق :

نام گرد آورنده :

سید علی محمد کمالی

استاد راهنما :

استاد مختاری آزاد

وصایای « علامه حلی به فرزندش فخرالمحقق »

علامه حلی حسن بن یوسف بن مطهر بزرگ فقیه امامیه و یکی از اعجوبه های روزگار در فقه ، اصول ، کلام و فلسفه و منطق و رجال می باشد بیش از یکصد اثر ارزنده از او به یادگار مانده است که تنها کتاب «تذکره الفقهاء» در نشان دادن نبوغ او کفایت می کنند از دیگر آثار فقهی او: القواعد: ارشاد، مختلف الشیعه، المنتهی می باشد...

او در فلسفه و منطق شاگرد خواجه نصیرالدین طوسی است آنچنان که خواجه در فقه و اصول از او تلمذ نموده است. و در فقه شاگرد دای بزرگوارش محقق ملی می باشد. علامه در ۶۶۴ متولد و در ۷۲۶ به رحلت ایزدی پیوسته است. وصایای زیر به نام فرزندش علامه محمدفخرالمحققین می باشد که ما شرح حال تفصیلی او را در کتاب «فقه‌های نامدار شیعه» ص ۱۳۳ تا ۱۴۱ آورده ایم» قابل ذکر است.»

فرزند عزیزم! دانسته باش خداوند متعال ترا در اطاعت و بندگی خود نصرت و یاری دهد، و ترا بر انجام اعمال نیک موفق داشته و بر کارهای مورد رضایت و پسند خویش ارشاد و راهنمایی فرماید، و پیوسته ترا بر خواسته ها و آرزوهای

شرعی فائز و نائل گرداند و عمر طولانی قرین سعادت و خوشکامی را نصیب تو کرده و وجودت را از جمیع آفات و بلاها محفوظ و مصون دارد!

در این کتاب (قواعد) خلاصه تمام فتاوی و احکام الهی و دستورات شرعی را به خاطر تو جمع آوری نموده و راههای سعادت و رستگاری را فراراهت قرار داده و نشان دادم در حالیکه پنجاه و نه سال از عمر خود را طی کرده و از سال شصتم وارد دهمین ماه آن شده ام و سید کائنات پیامبر اکرم (ص) فرموده است: «ابتدای دوره مرگ همانسال یعنی سال شصتم است».

عزیزم! هرگاه دستور و قضا الهی که سرنوشت تمام مخلوقات در اختیار اوست همین امسال نصیب من گردید و پیک اجل به سراغ من رسید به تو سفارش و وصیت می کنم، (چنانکه همین وصیت، را خداوند بر بندگان واجب کرده است): همیشه ملازم تقوی و پرهیزگاری باش! زیرا پیروی از خداوند و پرهیزکاری راه صواب و دستورالعمل واجب و سپری است که صاحبش را از آتش غضب الهی، نگهداشته و بهترین دوست و صاحب او است، رفیقی است که در درماندگی و زبونی همان روزی که دست از تمام دوستان و آشنایان بریده می شود و هر کس در اندیشه و راه نجات خود می باشد همیشه ملازم اوست.

فرزند من! پیروی از دستورات سعادت آور الهی را همواره سرلوحه اعمال خود قرار ده و همیشه کارهائی را که موجب رضایت و خشنودی پروردگار عالم است

انجام داده و از مکروهات و ناخوشیها اجتناب بورز مبادا گرد محرمات و کارهای حرام بگردد! و از آنها سخت منزجر و گریزان باش.

اوقات گرانبهای خود را در تحصیل کمالات روحانی و اکتساب علوم و معارف مصروف گردان تا از حضيض نقصان و پستی به اوج کمال و بزرگی و از ورطه جهالت و نادانی به درجه عالی معرفت و دانش برسی: هیچوقت از دستگیری و مساعدت برادران دینی غفلت نوز با بدان آنها با خوشروئی و ملاطفت روبرو شده و از نیکان و صالحین آنان قدردانی و شکرگزاری کن!

تکرار می کنم:

همیشه مواظب وقت خود باش! آنرا در محافل و مجالس علما و بزرگان مصرف نما تا از خرمن فضل و دانش آنان خوشه ای چیده و از علوم و معارف آنان بهره ای برده باشی. زیرا به وسیله کثرت معاشرت و مصاحبت کمالات روحانی و فضائل معنوی در وجود تو هم نقش بسته و فضیلت در قلب تو راسخ و کامل تر شود. مبادا! مبادا! اوقات عزیز و پرقیمت خود را در مصاحبت و رفاقت مردم پست فطرت و اشخاص نادان تلف نمائی چون ملازمت آنان باعث بدرفتاری و موجب نتایج نکبت باری خواهد بود و وظیفه تو اینست: امروز تو باید بهتر از روز گذشته باشد.

دوستی سادات و ذریه علی (ع):

فرزندم! پیامبر اکرم (ص) اولاد علی و نواده خویش (ص) احترام آنها را به ما سفارش کرده و اجر رسالت و نبوت را دوستی و مودت آنان قرار داده است در قرآن اینچنین آمده است: «من در مقابل ارشاد و هدایت، زحمات شبانه روزی خودم و جز محبت و مودت نزدیکان و اولاد، چیز دیگری نمی خواهم.»

و پیامبر اکرم (ص) در حدیث شریف می فرماید: من در روز جزا چهار دسته از مردم را شفاعت می کنم ولو اینکه با گناهان فراوان به محشر آمده باشند. ۱- کسیکه به ذریه و اولاد من معاونت و یاری نماید ۲- کسیکه در مواقع گرفتاری مالی به آنها مساعدتی نماید. ۳- آنکه اولاد مرا با زبان و دل دوست داشته باشد ۴- کسیکه در موارد گرفتاریهای سخت آنان که از هر طرف مطرود و مأیوس شدند زحمت کشد و حاجات آنان را روا دارد.

امام ششم حضرت صادق (ع) می فرماید: «هنگامیکه روز محشر بپا می شود و تمام مردم در عرصه آن جمع می گردند هاتقی ندا می کند:

ایها الناس! ساکت باشید پیامبر اکرم (ص) می خواهد با شما نکل و صحبت نماید سکوت مطلق در عالم محشر حکمفرما می شود آن حضرت به صورت ایستاده شروع به سخن می کند و می فرماید: ایها الناس! وای اهل محشر! هر کسیکه در باره من احسان و نیکوئی و محبت کرده به جلو آید تا جزای آنرا بستاند مردم

صدا می زنند: پدر و مادرمان فدیا تو باد! تمام منتها و احسانها از آن خدا و وجود تو است و ما را درباره شما احسان و منتی نیست

حضرت می فرماید: هر کس در باره اولاد و اهل بیت من احسانی کرده. در هنگام عریانی لباس به آنان پوشانده یا در گرسنگی سیرشان ساخته با هنگام سکنی نداشتن منزلی داده بپا خیزد پس از آنهاییکه این اعمال را انجام داده و در دنیا خدمتی راجع به نفع این خانواده گرامی نموده اند بپا می خیزند از طرف پروردگار عالم دستور می رسد: حبیب من! جزای آنان را که این خدمات را انجام داده اند به خود تو واگذار می نمایم هرچائیکه در بهشت دلت می خواهد آنها را به نشان پس از حضرت پیامبر اکرم (ص) در بهشت به آنان جایی مرحمت می کند: که از دیدار محمد (ص) و اهل بیت اطهار وی محروم نمی گردند و به همسایگی آنان مفتخر و معزز می گردند.

احترام علماء:

گرامی فرزندانم: به علماء و فقها و آنان که در تحصیل الهی اجتهاد نموده و به مرتبه بزرگ فقاہت نائل شده اند احترام و تعظیم نما! چون پیامبر گرامی (ص) فرمودند: ای (کسیکه بر فقیه مسلمان اکرام نماید در روز محشر خداوند از وی راضی و خشنود می شود و آنکه بر فقیه مسلم اهانت و توهین نماید مورد نفرت و غضب وی قرار می گیرد و در اهمیت این عمل کافی است: که نگاه به روی آنان عبادت و همنشینی با آنان ثواب عبادت را دارد.

این صفات را داشته باش:

پسرم! همه وقت توکل و اعتماد خود را به خدا کامل و مستحکم نما! و بردبار و صبور باش! و شبانه روز بر اعمال و کردارهای خود رسیدگی نموده و نفس خود را مورد بررسی قرار بده! استغفار و طلب مغفرت را فراوان نما! تا مشمول عنایات پروردگار عالم شوی و همواره از نفرین درماندگان و ناله بینوایان هراسان و برحذر باش چون خداوند متعال در انتقام دلهای شکسته مسامحه نمی کند و داد مظلومان و یتیمان را به سرعت اخذ می کند.

نماز شب تو ترک نشود و همیشه مواظب ادای آن باش! زیرا: پیامبر اکرم (ص) بر خواندن آن بسیار ترغیب و تحریص فرموده و مردم را به برگزاری آن دعوت

کرده و می گوید: «هر آن کسی که روزگار وی با نماز شب ختم گردد جای وی بهشت است.»

فرزندم! دیدار و صلۀ ارحام را فراموش منما! و هیچوقت نزدیکان و فامیلها را از یاد مبر چون صله رحم عمر انسان را طولانی می کند: در معاشرت و زندگانی با مردم خوش خلق و صبور باش! چون پیغمبر ما (ص) دستور می دهد: «مردم را نمی توانید با مال و بخشش راضی و خشنود نمائید پس با اخلاق و خوشرفتاری آنان را راضی گردانید» ولی محبت و دلجوئی از خاندان علی (ع) و اولاد وی مقدم تر از همه و حائز اهمیت بیشتری است.

طرز تعلیم و درس خواندن:

در راه تحصیل فقاقت، ساعی و جدی باش! در اهمیت و مقام فقیه، کفایت می کند: روایتی که در آن روایت امیرالمؤمنین (ع) به فرزند دلبندهش می فرماید: پسر! در احکام دین خود فقیه و عالم شو! چون فقها و دانشمندان دینی وارثان پیامبرانند هر عالمی که دانش دین را طلب می کند تمام آنهاییکه در زمین و آسمان هستند برای او استغفار و طلب بخشش می نماید حتی مرغ در هوا و ماهی در قعر دریا و فرشته ها بالهای خود را جهت طالب علوم دینی گسترش میدهند تا رضایت خاطر او به عمل آید.

مبادا! علم و دانش خود را کتمان کنی و آنرا به جویندگان وی تعلیم ننمائی زیرا خداوند متعال به آنهاییکه علوم خود را کتمان و پنهان کرده و در راه ارشاد و هدایت مردم، صرف نمی کنند لعنت فرستاده و پیامبر (ص) فرمود: «إِذَا ظَهَرَ الْبِدْعُ... یعنی وقتیکه میان امت من بدعتها آشکار شد عالم باید علم خود را اظهار نماید و مردم را از ارتکاب آنها نهی نماید و هر کس به این دستور عمل نکند لعنت و غضب خدا از آن او باد!»

علی (ع) می فرماید: دریغ داشتن علم بر اهل آن، ظلم است چنانچه یاد دادن آن بر نااهل آن نیز ظلم است.

به قرائت قرآن مجید مداومت داشته باش! هنگام قرائت درست در معانی عالیه آن تفکر و تأمل نما به اوامر و دستورات آن عامل، و از منهیات آن اجتناب کن! در اخبار و احادیث نبوی و آثار اهل بیت (ع) بسیار تتبع و تحقیق نما و بسیار در معانی آنها تأمل و تعمق کن و در این خصوص کتابهای بسیاری جهت تو نگاشته ام.

تمامی آنچه گفتم نفع و عاید آنهاشامل حال تو است اما آنچه به نفس خویش و راجع به خود سفارش می کنم اینکه تعهد کنی! بر من احسانی نمائی! و ثواب بعضی از طاعات خود را بر من هدیه و مرحمت کنی و آنقدر مرا از یاد فراموش مکن که اهل وفا بر غدر و حيله حمل کنند و زیاد از من یاد منما که اهل بغض و

عداوت بر عجز و بیچارگی تو حمل کنند بلکه در خلوت و پس از نمازهای یومیه
یادم کن! و قرضهای واجبی و تعهدات لازمه را از طرف من اداء نما! و به قدر
امکان کنار قبر من بیا! و آیاتی چند از قرآن مجید بر بالینم قرائت کن.
کتابهای ناقضی که اجل مهلت تکمیل آنها را نداد اتمام نما! و هرگاه در آنها خلل و
نقصانی بنظرت رسید اصلاح کن! آیین ها، وصایا و سفارشهای من است خداوند
حافظ و نگهدار تو باشد و برکات وی شامل حال تو گردد.
رحمت و رضوان بی پایان خداوند بر همچو پدر و فرزند برومندی باد توفیق و
هدایت بمضامین عالیه این اندرزها شامل حال جوانان عزیز و مترجم قاصر و
غافل نیز باد!